

Kartlegging og diagnostisering av traumelidelser hos voksne

Behandling av traumer og suicidalitet i døgnavdeling, Sykehuset Østfold, 11.mars 2021
Spesialrådgiver og psykologspesialist Hilde Pentzen, RVTS Øst

Regionalt ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging
www.rvtost.no

1

2

Læringsmål

Kjenne til de viktigste traumerelaterte symptomene

- Over-/ underaktivering, gjenopplevelse, unngåelse
- Symptomer forbundet med kompleks traumatisering
- Dissosiative symptomer: amnesi, somatoforme plager, depersonalisering, derealisasjon, identitetsforvirring, identitetsveksling

Kjenne til de viktigste traumediagnosene

- PTSD, kompleks PTSD, dissosiative lidelser

Ha bedre forutsetning for å kunne håndtere de vanligste differensialdiagnostiske utfordringene

- Traumelidelse vs personlighetsforstyrrelse
- Dissosiasjon vs psykose

2

Traumelaterte symptomer

3

Gjenopplevelse / Intrusjon / Flashback

- Minner, tanker, bilder, lyder, lukter eller kroppslige fornemmelser fra den opprinnelige hendelsen som trenger seg på
- Forstyrret opplevelse av tid og sted
- Ytre, indre og relasjonelle triggere

4

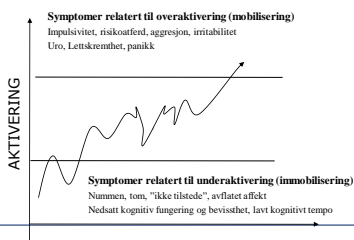
Unngåelse

- Stimuli assosiert til traumatiske hendelser:
 - Eksterne påminnere, indre påminnere, relasjonelle påminnere
- Generalisering

5

Over- og underaktivering

6

Symptomer forbundet med kompleks traumatisering

- Vansker med affektregulering
- Relasjonelle vansker
- Bevissthetsforstyrrelser og konsentrasjonsvansker
- Angst og depresjon
- Smertetilstander og somatiseringslidelser
- Opplevelse av skyld og skam

RVTSI

7

Dissosiative symptomer

- Amnesi (hukommelsesvansker)
- Somatoforme plager (kroppslige plager)
- Depersonalisering ("fremmed selv")
- Derealisasjon ("fremmed andre / omgivelser")
- Identitetsforvirring ("hvem er jeg")
- Identitetsveksling ("flere forskjellige jeg")

- Forekommer i mindre alvorlig grad hos friske og i andre pasientgrupper.
- Dissosiative lidelser: alvorlig grad av symptomet
- Komplekse dissosiative lidelser: cluster av symptomene i alvorlig grad

RVTSI

8

Amnesi

Mindre alvorlig	Mer alvorlig
<ul style="list-style-type: none"> • Problemer med å huske avtaler, tidspunkter osv • Hull i hukommelsen: <ul style="list-style-type: none"> -for fortiden -for vanskelige hendelser -for automatisert atferd -for skamfull atferd 	<ul style="list-style-type: none"> • Hull i hukommelsen: <ul style="list-style-type: none"> - i nåtiden - for nøytrale /positive hendelser - for kompleks atferd • Fuge tilstander: <ul style="list-style-type: none"> Reise til et sted uten å kunne huske hvordan en reiste dit eller hva en skulle der. • Glemmer personlig informasjon

RVTSI

9

Somatoforme plager

Mindre alvorlig	Mer alvorlig
<ul style="list-style-type: none"> Fysiske plager uten klar fysiologisk/medisinsk årsak Skjelving, smerter, fornemmelser Problemer med fysiske handlinger, som å svelge Urologiske / gynekologiske plager Svekket immunforsvar 	<ul style="list-style-type: none"> Besvimelsesanfall eller epilepsilignende anfall Opplevelse av å ikke kjenne deler kroppen eller ikke kjenne smerte Forandringer i sans opplevelser

10

Depersonalisering

Mindre alvorlig	Mer alvorlig
<ul style="list-style-type: none"> Følelse av å være uvirkelig / fremmed Som en robot eller automatisk fungering Drømmetilstand 	<ul style="list-style-type: none"> Kjenner ikke igjen seg selv eller egen kropp, for eksempel i speilet Kan se seg selv fra et punkt utenfor egen kropp

11

Derealisasjon

Mindre alvorlig	Mer alvorlig
<ul style="list-style-type: none"> "Fremmed verden" Ser verden "i en tåke" 	<ul style="list-style-type: none"> Kjenner ikke igjen kjente omgivelser eller kjente mennesker Vanskelig å fastslå hva som er ekte eller uekte i verden

12

Identitetsforvirring

Mindre alvorlig	Mer alvorlig
<ul style="list-style-type: none"> • Vet ikke hva jeg vil / liker • Ambivalens om valg • Konflikt mellom svart/hvitt, godt/ondt, høyt fungerende/syk 	<ul style="list-style-type: none"> • Vet ikke hvem jeg er • Sterk indre konflikt om enkle valg • Konflikt mellom mange deler eller krefter

13

Identitetsveksling

- Egen opplevelse av å ha flere personligheter som i større eller mindre grad kontrollerer og influerer atferd
- Hver del har egne oppgaver og funksjoner
- Delene kan være mer eller mindre elaborerte
- Eget navn, opplevd alder, forskjellig kjønn
- Utenfor opplevd egen kontroll
- Veksling mellom separate personlighetsdeler eller identiteter

14

Traumerelaterte diagnoser

15

16

Diagnostiske kriterier for Posttraumatisk stresslidelse (F43.1) i ICD 10

- Forsinket eller langvarig reaksjon på belastende **hendelse** eller situasjon av usedvanlig truende eller katastrofal art, som sannsynligvis vil fremkalle sterkt ubehag hos de fleste
- **Gjenopplevelser**: Påtrengende minner, drømmer, mareritt
- **Nummenhet, avflating**, distansering fra andre mennesker, nedsatt reaksjoner på omgivelsene, anhedoni, og **unngåelse** av aktiviteter og situasjoner som minner om traumet.
- Frykter og **unngår** det som minner om traumet.
- **Autonom hyperaktivitet** og vaksomhet, lettskremthet og søvnløshet.

16

ICD 11: Post traumatisk stresslidelse

- Hendelse
- Gjenopplevelse
- Unngåelse
- Opplevelse av fare

17

ICD 11: Kompleks PTSD inkludert som egen diagnose

PTSD	Kompleks PTSD
Hendelse	Hendelse
Gjenopplevelse	Gjenopplevelse
Unngåelse	Unngåelse
Opplevelse av fare	Opplevelse av fare
	Affektregulering
	Negativt selvblide
	Interpersonlige vansker

18

Dissosiative lidelser i ICD-10

- F 44.0 Dissosiativ amnesi
- F 44.1 Dissosiativ fuge
- F 44.2 Dissosiativ Stupor
- F 44.3 Transe og besettelseslidelser
- F 44.4-7 Dissosiative motoriske forstyrrelser og sanseuttall
- F 44.7 Blandet dissosiativ lidelse
- F 44.81 Multipl personlighet
- F 44.9 Uspesifisert dissosiativ lidelse

- F 45 Somatoforme lidelser (egget kapittel)

- F 48.1 Depersonalisasjon/derealisasjonssyndrom (under andre nevrotiske lidelser)

19

Traumerelaterte lidelser i ICD 10

- F 44.0 Dissosiativ amnesi
- F 44.1 Dissosiativ fuge
- F 44.2 Dissosiativ Stupor
- F 44.3 Transe og besettelseslidelser
- F 44.4-7 Dissosiative motoriske forstyrrelser og sanseuttall
- F 44.7 Blandet dissosiativ lidelse
- F 44.81 Multipl personlighet (DSM 5: DID)
- F 44.9 Uspesifisert dissosiativ lidelse
- F 43.1 Posttraumatisk stresslidelse
- F 43.2 Tilpasningsforstyrrelser
- F 43.8 Spesifisert reaksjon på alvorlig belastning
- F 43.9 Uspesifisert reaksjon på alvorlig belastning
- F 48.1 Depersonalisasjon/derealisasjonssyndrom
- F 45 Somatoforme lidelser
- F 60 Personlighetsforstyrrelser

Diverse andre symptomlidelser kan også være traumerelaterte eks: depresjon, angst, tvang, rus, spillesforstyrrelse etc

20

Utredningsvektøy

21

Utredning av PTSD

- Trauma and PTSD Screening (TRAPS)
- Kartlegging av belastende livshendelser (KBL)
- PTSD modulen i SCID / MINI
- PTSD Checklist (PCL 5)
- PTSD Symptom Scale – Self Report (PSS-SR)
- Impact of Event Scale – Revised (IES-R)
- Clinician Administrated PTSD Scale(CAPS)

22

Utredning av Kompleks PTSD

- International Trauma Questionnaire (ITQ)

23

Utredning av dissosiasjon

- Dissociative Experiences Scale (DES)
- Somatoform Dissociation Questionnaire (SDQ)
- SCID – D
- Trauma and Dissociation Symptoms Interview (TADS-I)

24

Differensialdiagnostiske problemstillinger

25

Differensialdiagnostiske problemstillinger, PTSD

- Traumeopplevelser er vanlig i mange pasientgrupper og skiller ikke ifht PTSD.
 - Gjenopplevelser / flash-backs med traumatisk innhold er viktigste differensialdiagnostiske symptom
 - Mange pasienter opplever påtrengende tanker/følelser/minner/drømmer, men innholdet og tidsforvirring skiller.
 - Sterke flashbacks kan ha hallusinatoriske kvaliteter, undersøk vrangforestillinger for å differensiere mot psykose.
 - Mange pasienter har symptomer på overaktivering, underaktivering og unngåelse (eks bipolar, ADHD). Klassisk ved PTSD er imidlertid opplevelsen av å være i fare.
-

26

Differensiering Kompleks PTSD og emosjonelt ustabil PF

Kompleks PTSD:	Ustabil personlighetsforstyrrelse:
Traumatisering	Kan ha traumatisering
PTSD	Kan ha PTSD
Stabil negativt selvbilde	Ustabil selvbilde
Unngåelse av relasjoner	Frykt for avvising/bli forlatt

Cloitre, M., Garvert, D. W., Weiss, B., Carlson, E. B., Bryant, R. A. (2014). Distinguishing PTSD, Complex PTSD, and Borderline Personality Disorder: A latent class analysis. *European journal of psychopathology*, 2014 9, 20097

27

Hva kan skille schizofreni og komplekse dissosiative lidelser?

- Cluster av alvorlige dissosiative symptomer
- Særlig alvorlig amnesi og somatoform dissosiasjon
- Grad av vrangforestillinger og kvaliteten på disse (korrigerbar, bisarr)
- Variasjon i funksjon

→ Komorbiditet kan absolutt forekomme!

28

Aamir og Vibeke

29

Oppgave

- **Traumesymptomer og diagnoser hos Aamir og Vibeke:**
 - Hvilke traumesymptomer ser dere hos Aamir og Vibeke?
 - Hvilke hypoteser får dere om diagnoser?

30

